

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت

نگاه اجمالی به وضعیت صنعت، معدن و تجارت

در استان خراسان رضوی

با مشارکت

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی / معاونت برنامه‌ریزی و توسعه محیط کسب و کار / معاونت توسعه مدیریت و منابع و امور استان‌ها

شهریور ۱۴۰۵

خلاصه مدیریتی^۱

استان خراسان رضوی، یکی از قطب های مهم اقتصادی، صنعتی و تجاری در شرق ایران است که دارای مرز مشترک با دو کشور افغانستان و ترکمنستان می باشد. این استان با جمعیتی بالغ بر ۷٫۱ میلیون نفر (سهم از کل کشور ۷ درصد) در رتبه دوم و با مساحتی در حدود ۱۱۷٫۸ هزار کیلومترمربع (۸ درصد از مساحت کشور) در رتبه پنجم قرار دارد. همچنین با سهم ۴٫۲ درصدی از ارزش افزوده کشور، جایگاه پنجم را در میان استان های کشور به خود اختصاص داده است.

بیشترین سهم از ارزش افزوده استان خراسان رضوی به بخش «سایر خدمات» با سهم ۳۵٫۴ درصد اختصاص دارد. بخش «خدمات بازرگانی» با سهم ۲۴٫۷ درصد در رتبه دوم و بخش های «صنعت»، «کشاورزی» و «معدن» نیز به ترتیب با سهم های ۲۱ درصد، ۱۳٫۹ درصد و ۵ درصد در رتبه های بعدی قرار می گیرند. سهم بخش «سایر خدمات»، «خدمات بازرگانی» و «کشاورزی» از میانگین کشوری بالاتر می باشد که نشان دهنده اهمیت این بخش ها در استان است. در این استان «تولید محصولات غذایی»، «تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر» و «تولید فرآورده های معدنی غیرفلزی» به عنوان مهمترین رشته فعالیت های صنعتی سهم حدود ۵۰ درصدی از ارزش افزوده صنعتی استان را به خود اختصاص داد است. سهم ارزش افزوده سایر رشته فعالیت های صنعتی در این استان حاکی از وجود تنوع تولید در این استان است. مهمترین محصولات تولیدی استان شامل انواع صنایع معدنی (کنسانتره، گندله، آهن اسفنجی، سیمان)، تولید خودرو (سواری و سنگین)، تولید تجهیزات پزشکی، محصولات غذایی و آشامیدنی (انواع نوشابه و آبمیوه، کیک، کلوچه و بیسکویت، بسته بندی و فرآوری زعفران و ...)، صنایع نساجی (پارچه، رومبلی، پتو، پرده و ...) و برق و الکترونیک است.

در بهار ۱۴۰۵، نرخ مشارکت اقتصادی استان ۴۳٫۹ درصد (متوسط کشور ۴۰٫۷ درصد) و نرخ بیکاری ۹٫۷ درصد (متوسط کشور ۹٫۱ درصد) بوده است. این شاخص ها نشان می دهند که بازار کار استان نسبت به کشور فعال تر بوده اما تحت فشار بیشتری نیز قرار دارد که منجر به بالاتر رفتن نرخ بیکاری در استان (هم نسبت به زمستان ۱۴۰۴ که ۵ درصد بوده) شده و هم از متوسط کشور شده است. از منظر مشارکت در تجارت خارجی، تا پایان دی ماه ۱۴۰۴ حدود ۴٫۵ درصد از ارزش کل صادرات و ۱٫۳ درصد از ارزش کل واردات کشور از طریق گمرکات این استان انجام شده است، که با توجه به مرزی بودن استان نیازمند توجه بیشتر به امر تجارت خارجی در این استان دارد. مهمترین اقلام صادراتی استان شامل انواع شمش و میله آهنی و فولادی (۱۵٫۹ درصد)، کامپاند و سایر کیسه های پلی اتیلن (۱۴٫۴ درصد)، انواع خشکبار و پسته (۱۱٫۷ درصد)، زعفران (۶ درصد) و انواع فرش ماشینی و کفپوش (۳٫۶ درصد) بوده و مهمترین اقلام وارداتی استان شامل انواع الیاف مصنوعی (۲۴ درصد)، انواع تلفن های هوشمند و الکترونی های زغالی (۲۱ درصد)، حبوبات (۹٫۵ درصد)، ماشین آلات و تجهیزات (۶٫۶ درصد)، گوشت قرمز (۴٫۷ درصد) و برنج (۳٫۶ درصد) بوده است.

به منظور توسعه پایدار استان، سرمایه گذاری در حوزه های دارای اولویت صنعتی، معدنی و بازرگانی و خدمات پشتیبان تولید استان ضروری است. مهمترین حوزه های صنعتی دارای اولویت شامل صنایع غذایی، منسوجات، پوشاک، دباغی و عمل آوردن چرم، تولید چوب و محصولات چوبی، تولید کاغذ و محصولات کاغذی، تولید مواد و محصولات شیمیایی، صنایع لاستیک و پلاستیک، تولید محصولات کانی غیرفلزی، تولید فلزات اساسی، تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات، تولید ماشین آلات و دستگاه های برقی، تولید رادیو و تلویزیون و دستگاه ها و وسایل ارتباطی، تولید وسایل نقلیه موتوری و تریلر و نیم تریلر تولید مبلمان است. همچنین مهم ترین حوزه های معدنی دارای اولویت استخراج سنگ های فلزی (آهن، مس، طلا، منگنز، کرومیت، سرب و روی)، استخراج سایر سنگ های معدنی (خاک صنعتی، سیلیس، کائولن، دولومیت، باریت، تالک، مرمریت، سنگ چینی، گرانیت، سنگ آهک، سنگ لاشه، فیروزه، عقیق و گارنت) می باشد.

۱. این گزارش براساس آخرین آمار دریافتی از سازمان صمت استان ها تحت عنوان سیمای صنعت، معدن و تجارت استان خراسان رضوی انجام در مورخ ۱۴۰۵/۰۶/۱۷ شده است.

۱. مقدمه

استان خراسان رضوی، به عنوان یکی از قطب های مهم اقتصادی، صنعتی و تجاری در شرق ایران، نقش بسزایی در توسعه و پیشرفت کشور ایفا می کند. این استان با برخورداری از موقعیت جغرافیایی استراتژیک (مرز مشترک با دو کشور افغانستان و ترکمنستان)، منابع طبیعی غنی، زیرساخت های نسبتاً توسعه یافته و نیروی انسانی متخصص، ظرفیت های قابل توجهی در حوزه های صنعت، معدن و تجارت دارد. این استان با جمعیتی بالغ بر ۷٫۱ میلیون نفر (سهم از کل کشور ۷ درصد) در رتبه دوم و با مساحتی در حدود ۱۱۷٫۸ هزار کیلومتر مربع (۸ درصد) در رتبه پنجم قرار دارد.

بر اساس سهم ارزش افزوده کشور نیز این استان با سهم ۴٫۲ درصدی رتبه پنجم در بین استان های کشور دارا می باشد. این گزارش باهدف شناخت وضعیت صنعتی، معدنی و تجاری استان خراسان رضوی تهیه شده است. این گزارش مشتمل بر بررسی مشخصات عمومی، سهم ارزش افزوده و اشتغال، شاخص های کلان بخش صنعت، معدن و تجارت (بر اساس داده های مرکز آمار ایران و وزارت صنعت و معدن و تجارت) بوده و در انتها چشم انداز و حوزه های اولویت دار توسعه صنعتی، معدنی و تجاری استان را ارائه می دهد.

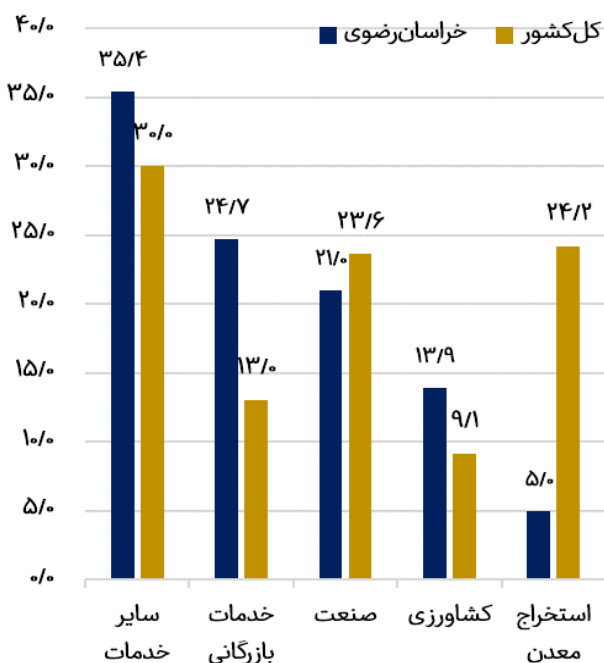
۲. مشخصات عمومی استان

۱۱۷٫۸	مساحت استان (هزار کیلومتر مربع)
۸	مساحت استان نسبت به کل کشور (درصد)
۷٫۱	جمعیت استان (میلیون نفر)
۷	جمعیت استان نسبت به کل کشور (درصد)
۸۹۰ کیلومتر	فاصله مرکز استان تا تهران
شهرستان: ۳۴	شهر: ۷۲
بخش: ۷۹	دهستان: ۷۳۵۹
کل: ۴۷۰	صنعت: ۴۳
معدن: ۴۲	تجارت: ۹۵
سایر: ۲۹۰	
۹۷۹ هزار نفر	اشتغال بخش صمت استان
۴	پایانه صادراتی
۸	گمرک
۴	فرودگاه
۹۸۴ (کیلومتر)	راه آهن
۲	بازاچه مرزی
۵۴ شهرک به مساحت ۹۸۹۲ هکتار	تعداد شهرک ها و نواحی صنعتی (در حال بهره برداری)
۱ منطقه به مساحت ۵۰ هکتار	تعداد مناطق ویژه اقتصادی
۲ منطقه به مساحت ۱۴۱۰۰ هکتار	تعداد مناطق آزاد تجاری

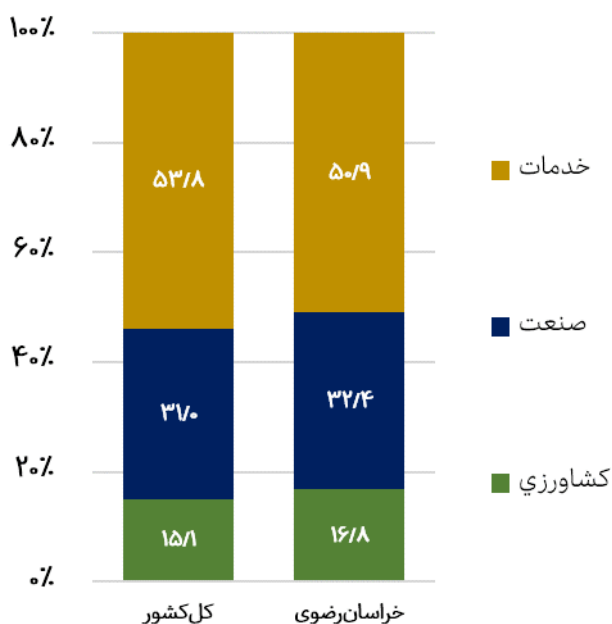
۳. سهم ارزش افزوده و اشتغال استان

نمودار ۳-۱. سهم ارزش افزوده خراسان رضوی و کل کشور (براساس آخرین آمار منتشره مرکز آمار ایران)

- سهم ارزش افزوده استان خراسان رضوی از کشور: ۴٫۲ درصد (رتبه پنجم کشور)؛
- سهم بخش سایر خدمات از ارزش افزوده استان: ۳۵٫۴ درصد (میانگین کشوری ۳۰ درصد)؛
- سهم بخش خدمات بازرگانی از ارزش افزوده استان: ۲۴٫۷ درصد (میانگین کشوری ۱۳ درصد)؛
- سهم بخش صنعت از ارزش افزوده استان: ۲۱ درصد (میانگین کشوری ۲۳٫۶ درصد)؛
- سهم بخش کشاورزی از ارزش افزوده استان: ۱۳٫۹ درصد (میانگین کشوری ۹٫۱ درصد)؛
- سهم بخش معدن (شامل نفت و گاز) از ارزش افزوده استان: ۵ درصد (میانگین کشوری ۲۴٫۲ درصد).

نمودار ۳-۲. سهم اشتغال بخش های اقتصادی استان خراسان رضوی بهار ۱۴۰۵ - درصد

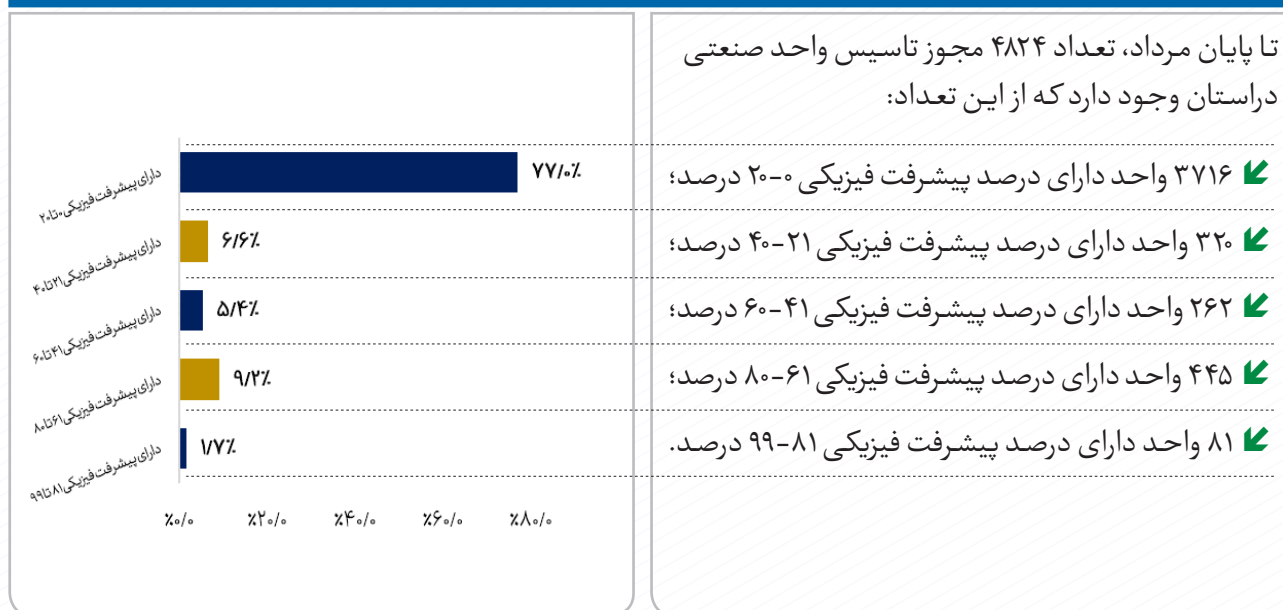
- نرخ بیکاری استان: ۹٫۷ درصد (متوسط کشور ۹٫۱ درصد)؛
- نرخ مشارکت اقتصادی: ۴۳٫۹ درصد (متوسط کشور ۴۰٫۷ درصد)؛
- سهم اشتغال استان از کل کشور: ۸ درصد
- سهم بخش صنعت و معدن از اشتغال استان: ۳۲٫۴ درصد (متوسط کشور ۳۱ درصد)؛
- سهم بخش خدمات از اشتغال استان: ۵۰٫۹ درصد (متوسط ۵۳٫۸ درصد)؛
- سهم بخش کشاورزی از اشتغال استان: ۱۶٫۸ درصد (متوسط کشور ۱۵٫۱ درصد).

۴. بررسی وضعیت صنعت، معدن و تجارت در استان

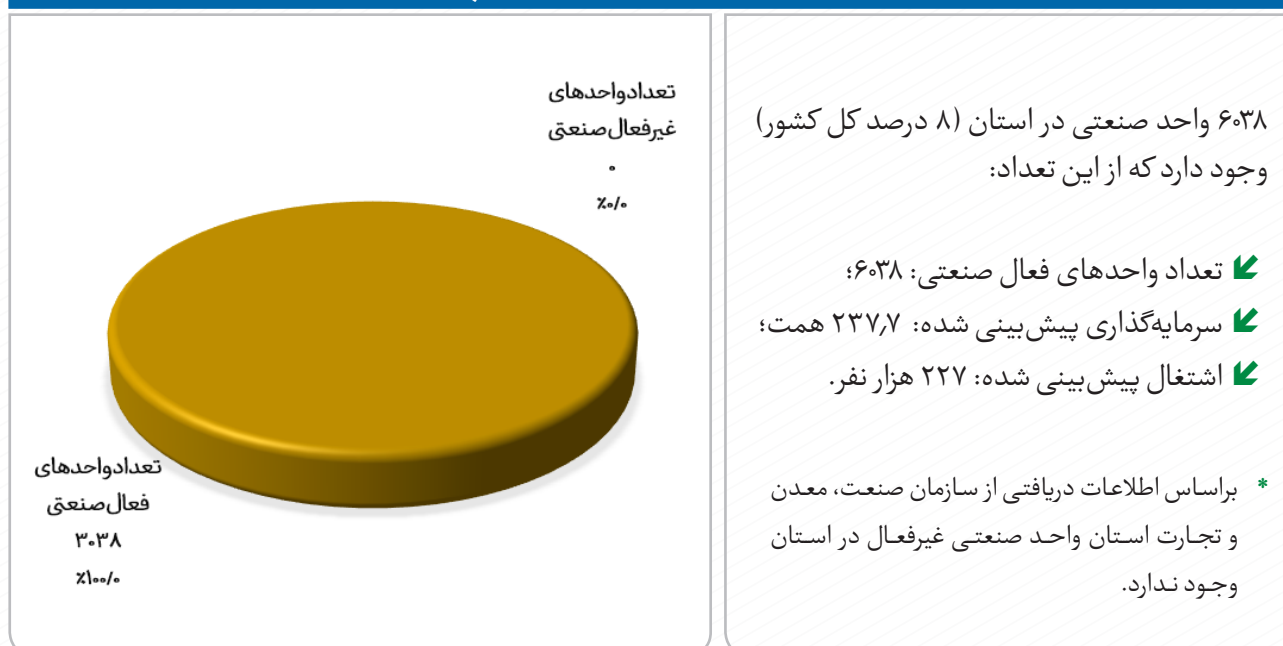
الف. تا پایان مرداد ۱۴۰۵، تعداد ۴۸۲۴ مجوز صنعتی در استان (۷ درصد از کل کشور) با پیش بینی سرمایه گذاری ۴۶۸,۵ همت و اشتغال ۱۵۴ هزار نفر وجود دارد که وضعیت پیشرفت فیزیکی آنها به شرح نمودار زیر است.

نمودار ۴-۱. پیشرفت فیزیکی واحدهای در دست احداث استان خراسان رضوی تا پایان مرداد ۱۴۰۵

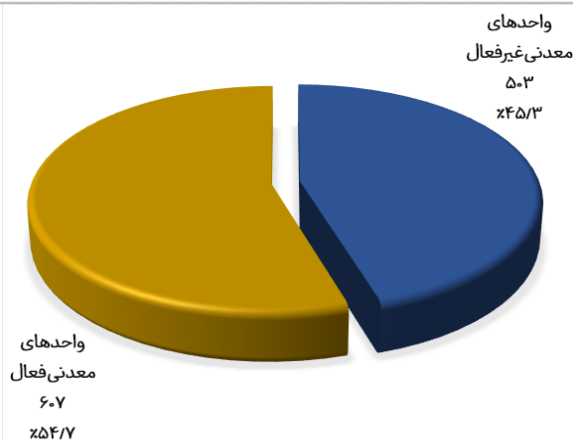
ب. وضعیت واحدهای صنعتی فعال و غیرفعال:

نمودار ۴-۲. وضعیت واحدهای صنعتی استان خراسان رضوی تا پایان مرداد ۱۴۰۵ - درصد

ج. وضعیت واحدهای معدنی فعال و غیرفعال:

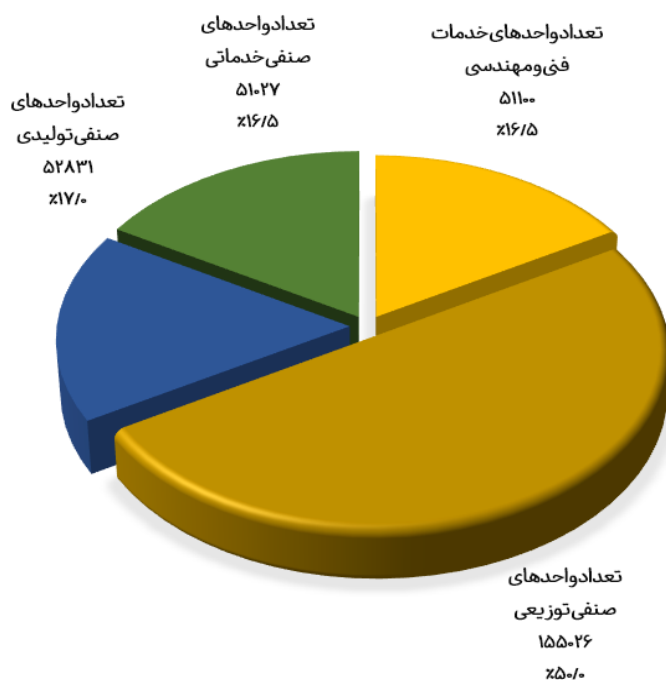
نمودار ۳-۴. وضعیت واحدهای معدنی استان خراسان رضوی تا پایان مرداد ۱۴۰۵ - درصد

- در کل استان ۱۱۱۰ معدن وجود دارد که:
- ۶۰۷ واحد معدن فعال (۵۴,۷ درصد)؛
- ۵۰۳ واحد معدن غیرفعال (۴۵,۳ درصد)؛
- تعداد پروانه اکتشاف: ۳۵۸ فقره؛
- گواهی کشف: ۵۳ فقره؛
- میزان اشتغال بالفعل: ۸ هزار نفر؛
- میزان اشتغال بالقوه: ۱۴ هزار نفر؛
- ظرفیت استخراج بالفعل: ۳۷ میلیون تن؛
- ظرفیت استخراج بالقوه: ۶۹ میلیون تن.

د. وضعیت واحدهای صنفی:

نمودار ۴-۴. وضعیت واحدهای صنفی استان خراسان رضوی تا پایان مرداد ۱۴۰۵ - درصد

- از حدود ۳۱۰ هزار واحد صنفی:
- حدود ۵۲,۸ هزار واحد تولیدی؛
- حدود ۱۵۵ هزار واحد توزیعی؛
- حدود ۵۱ هزار واحد خدماتی؛
- حدود ۵۱,۱ هزار واحد خدمات فنی و مهندسی؛
- که از تعداد واحد صنفی فعال در استان ۴۳۸۲ واحد فاقد پروانه کسب و ۳۲۱۷۳ واحد فاقد اعتبار می باشند؛
- تعداد فروشگاه های بزرگ: ۸۰؛
- تعداد شعب فروشگاه های زنجیره ای: ۵۱۰؛
- تعداد کل انبارها: ۱۶۴ هزار؛
- تعداد کل انبارهای فعال: ۱۲۰ هزار؛
- تعداد سردخانه های فعال: ۱۸۰؛
- تعداد اتاق اصناف: ۲۹؛
- تعداد اتحادیه صنفی: ۴۸۵؛
- اشتغال اصناف: ۷۳۹,۸ هزار نفر.

ه. تجارت (صادرات و واردات) استان:

- تعداد صادرکنندگان فعال استان: ۴۰۰ نفر؛
- تعداد کارت بازرگانی فعال تولیدی: ۱۲۷۶ کارت؛
- تعداد کارت بازرگانی فعال بازرگانی: ۲۴۵۱ کارت.

3

جدول ۴-۱. صنایع کارخانه‌ای پیشرو در استان خراسان رضوی

ردیف	رشته فعالیت	ردیف	رشته فعالیت
۱	تولید فرآورده‌های لاستیکی (شامل پادری، پاشنه کفش، شیلنگ، واشر لاستیکی، کاسه نمد و ...)	۱۱	بافتندگی منسوجات
۲	تولید فرآورده‌های چینی و سرامیکی (شامل ظروف چینی، سرامیک و سفالی)	۱۲	تولید قالی و قالیچه
۳	تولید وسایل بازی و اسباب بازی	۱۳	تولید سایر فرآورده‌های غذایی
۴	دباغی و پرداخت چرم؛ پرداخت و رنگرزی خز	۱۴	تولید ماشین‌آلات کشاورزی و جنگلداری
۵	تولید نوشابه‌های بدون الکل، آب معدنی و سایر آب‌های پرشده در بطری	۱۵	چکش‌کاری، پرسکاری، قالب‌زنی، پتک‌کاری، شکل‌دهی فلزات با غلتک و متالورژی
۶	تولید قند و شکر	۱۶	تولید ماشین‌آلات عمل‌آوری مواد غذایی، نوشیدنی‌ها و دخانیات
۷	تولید فرآورده‌های نسوز	۱۷	تولید غذای آماده حیوانات
۸	تولید تجهیزات روشنایی برقی	۱۸	تولید وسایل برقی خانگی
۹	فراوری و نگهداری میوه و سبزیجات	۱۹	تولید کالاهای نجاری درودگری ساختمان
۱۰	تولید کالاهای نساجی آماده - به جز پوشاک	۲۰	تولید ظروف و محفظه‌های چوبی

ماخذ: شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای بر اساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

مهمترین محصولات تولیدی استان خراسان رضوی:

۱. صنایع معدنی (کنسانتره، گندله، آهن اسفنجی، سیمان و ...)
۲. تولید خودرو (سواری و سنگین)؛
۳. محصولات غذایی و آشامیدنی (انواع نوشابه و آبمیوه، کیک، کلوچه و بیسکویت، بسته‌بندی و فراوری زعفران و ...)
۴. تولید تجهیزات پزشکی؛
۵. صنایع نساجی (پارچه، رومبلی، پتو و پرده و ...)
۶. برق و الکترونیک.

۵. چشم‌انداز و حوزه‌های دارای اولویت صنعتی، معدنی و تجاری استان خراسان رضوی در سند آمایش

الف. چشم‌انداز ۱۴۲۴ استان خراسان رضوی

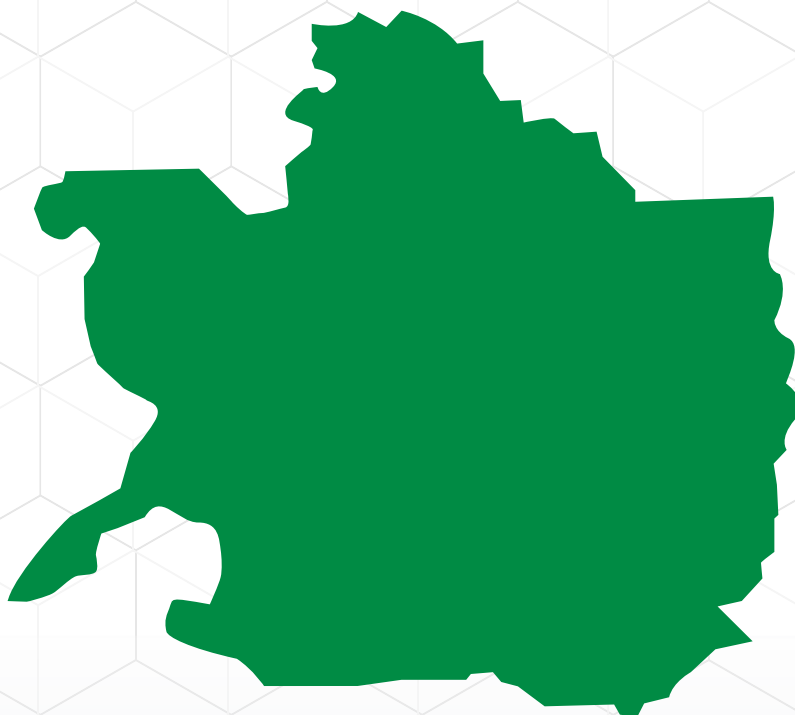
- توسعه متوازن و پایدار، مبتنی بر اقتصاد دانایی محور، پیشرو در بخش خدمات برتر و صنعت و معدن؛
- تعامل سازنده با سایر استان‌ها، کشورهای منطقه و جهان.

ب. حوزه‌های دارای اولویت

- **صنعت:** صنایع غذایی، منسوجات، پوشاک، دباغی و عمل‌آوردن چرم، تولید چوب و محصولات چوبی، تولید کاغذ و محصولات کاغذی، تولید مواد و محصولات شیمیایی، صنایع لاستیک و پلاستیک، تولید محصولات کانی غیرفلزی، تولید فلزات اساسی، تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین‌آلات و تجهیزات، تولید ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی، تولید رادیو و تلویزیون و دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی، تولید وسایل نقلیه موتوری و تریلر و نیم تریلر، تولید مبلمان؛
- **معدن:** استخراج سنگ‌های فلزی (آهن، مس، طلا، منگنز، کرومیت، سرب و روی)، استخراج سنگ‌های معدنی؛ (خاک صنعتی، سیلیس، کائولن، دولومیت، باریت، تالک، مرمریت، سنگ چینی، گرانیت، سنگ آهک، سنگ لاشه، فیروزه، عقیق، گارنت)؛
- **تجارت:** با محوریت بازرگانی و خدمات پشتیبان تولید و تجارت.

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

استان خراسان رضوی، به عنوان یکی از قطب‌های مهم اقتصادی، صنعتی و تجاری در شرق ایران، نقش بسزایی در توسعه و پیشرفت کشور ایفا می‌کند. این استان با برخورداری از موقعیت جغرافیایی استراتژیک (مرز مشترک با دو کشور افغانستان و ترکمنستان)، منابع طبیعی غنی، زیرساخت‌های نسبتاً توسعه یافته و نیروی انسانی متخصص، ظرفیت‌های قابل توجهی در حوزه‌های صنعت، معدن و تجارت دارد. این استان با جمعیتی بالغ بر ۷/۱ میلیون نفر (سهم از کل کشور ۷ درصد) در رتبه دوم و با مساحتی در حدود ۱۱۷/۸ هزار کیلومتر مربع (۸ درصد) در رتبه پنجم قرار دارد.

با مشارکت

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی / معاونت برنامه‌ریزی و توسعه محیط کسب و کار / معاونت توسعه مدیریت و منابع و امور استان‌ها

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

WWW.ITSR.IR

آدرس: خیابان کارگر شمالی، بالاتراز بلوار کشاورز، نبش کوچه همدان، پلاک ۱۲۰۴

تلفن: ۸۰-۶۶۴۲۳۳۷۸-۶۶۹۲۹۶۳۴ نمابر:

info@itsr.ir

